

інформацію из каналу зв'язи. Целостність інформації зберігається за рахунок позбавлення цих осіб можливості змінити зміст повідомлення або додати в нього інформацію в своїх інтересах або інтересах третіх осіб.

З урахуванням того, що проблеми конфіденційності і цілостності інформації тісно пов'язані між собою, методи рішення однієї з них часто застосовні для рішення іншої і, в основному, базуються на використанні криптографічних шифрів і процедур шифрування і розшифровування.

Рамки цього повідомлення не дозволяють нам більш детально зупинитися на дослідженні можливостей застосування сучасних криптографічних систем, криміналістичного забезпечення інформаційної безпеки досудового виробництва. Однак, позначив актуальні аспекти проблеми, ми надіємося на те, що вона викличе у криміналістів інтерес і послужить основою для подальших науково-прикладних досліджень.

*М. Г. Щербаковський, начальник
кафедри криміналістики, судової
медицини та психіатрії Харків-
ського національного університе-
ту внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент*

ДЕЯКІ СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Судово-експертна діяльність включає чотири складові, що забезпечують її функціонування: правове, кадрове й фінансове, організаційне й науково-методичне забезпечення, проведення експертиз і використання їх

висновків (Н. І. Клименко). У кожній із зазначених складових можна виділити проблеми, що вимагають свого розв'язання. Відзначимо лише деякі з них.

1. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» як об'єкти експертизи вказані «... явища й процеси, які містять інформацію про обставини справи». У гносеологічному змісті, як об'єкт пізнавальної діяльності експерта може виступати будь-який факт, явище. Однак, здається доцільним більше вузьке розуміння об'єктів експертизи, як конкретних матеріальних предметів, що надані (направлені) слідчим або судом експертові для проведення дослідження. Важливим у цьому аспекті є не тільки гносеологічна сутність об'єкта, а й процесуальний режим, який може бути застосований до реально існуючих об'єктів (Ю. К. Орлов). Як типові об'єкти експертизи виступають елементи матеріального середовища: різні предмети, речовини, рослини, тварини, живі особи, трупи, ділянки місцевості й ін. Саме вони несуть інформацію про злочинну подію, що відбулась, або самим фактом свого існування, або як носії слідів злочину.

2. Триває багаторічна дискусія стосовно проведення судової експертизи в стадії порушення кримінальної справи. Практика переконливо свідчить, що в деяких випадках встановити ознаки злочину, як підстави для порушення кримінальної справи, можливо лише з використанням спеціальних знань. Найбільш доцільним з процесуальної та методичної точок зору є застосування спеціальних знань у формі експертизи. Як правильно вказано в літературі (Р. С. Белкін), дослідження полягає у вирішенні діагностичних завдань, під час яких права суб'єктів судочинства не порушуються.

3. Потребує вирішення проблема обов'язкових випадків призначення експертиз при розслідуванні злочинів, окрім вказаних у ст. 76 КПК України. Вбачається, що замість короткого або необмеженого переліку таких випадків, який не може бути вичерпним, доцільно сформу-

лювати норму із загальними критеріями обов'язкового призначення та проведення судової експертизи. Вбачається, що ці обов'язкові випадки пов'язані із встановленням обставин, які мають кваліфікуюче значення у справі, а також кримінально-процесуальної дієздатності учасників судочинства (А. В. Кудрявцева).

4. За останні роки широко дискутується проблема можливості проведення правових експертиз. На наш погляд, дискусії не завершаться до тих пір, поки законодавчо не визначиться поняття «спеціальних знань». Якщо знання із галузі правознавства не будуть включені до спеціальних знань (а це точка зору багатьох вчених), то існувати правові судові експертизи не повинні. Зазначимо, що під правовими експертизами нерідко розуміються консультації досвідчених юристів. Однак, у таких консультаціях відсутня суттєва ознака судової експертизи – отримання доказів у розслідуванні справи. Посилання на експертизи, які проводять у кримінальних справах при застосуванні бланкетних диспозицій статей кримінального кодексу, також неправомірні. Правила, на які дається посилання, за формою є правовими, але сутність їх доступна лише обізнаній особі.

5. Висновок експерта, як і будь-який доказ, підлягає оцінці судом, слідчим, особою, що проводить дізнання, за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й об'єктивному розгляді всіх обставин справи в сукупності, керуючись законом (ст. 67 КПК України). У зв'язку з істотним ускладненням сучасних процесів експертного дослідження і застосовуваних експертами методів, орган, що призначив експертизу, не завжди в змозі повно і якісно оцінити висновок експерта в частини його наукової обґрунтованості (Ю. Г. Корухов). На нашу думку, рішенням проблеми мають стати письмові або усні консультації обізнаних осіб стосовно проведеного дослідження. Такі консультації можуть бути надані відповідними фахівцями, які працюють в інших експертних установах (службах).

6. Ефективність судово-експертної діяльності в різних видах судочинства може бути забезпечена тільки тоді, коли професійні й кваліфікаційні вимоги, пропонувані до судових експертів різних відомств, будуть єдиними. У теперішній час експерти будь-якої спеціалізації повинні мати, крім знань у базовій науці, специфічні знання в галузі дослідження речових доказів, володіти апробованими затвердженими методиками експертного дослідження, а крім того, мати пізнання в галузі кримінального, цивільного й інших процесів, що стосуються проведення судових експертиз. Єдність інтегрованої природи всіх видів судових експертиз створює передумови для вироблення єдиного підходу до підготовки судових експертів різних спеціалізацій у рамках вищої освіти. Назріло питання про створення нової спеціальності «Судовий експерт».

7. Аналіз європейської практики показує, що забезпечення якості експертних досліджень реалізується єдністю акредитації судово-експертних установ, що входять до складу Європейської мережі судово-експертних установ (ENFSI), згідно зі стандартом Міжнародної організації по стандартизації ISO 17025. Однак сучасне технічне забезпечення та методичний арсенал державних експертних установ України, на жаль, не відповідають не тільки вимогам зазначеного стандарту, а й не дозволяють досягти бажаної уніфікації в діяльності відомчих установ (служб), не говорячи вже про акредитацію цих установ.